

Η ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

† Του Φίλιππα Γελαδόπουλου*

Στο κείμενο που ακολουθεί λείπει η κλασική μορφή, δηλαδή η σπονδυλωτή ιστόρηση. Δεν κάνουμε ένα γενικό ξεδίπλωμα στα όσα έγιναν στο χώρο της Ευρυτανίας τα χρόνια 1941-1944. Αλλά δίνουμε μιά σύντομη, επιλεκτική παρουσίαση των συμβάντων. Συνεπώς προβάλλει ένα μωσαϊκό. Αλλά πολύ αντιπροσωπευτικό στις μύριες διαφορετικές δραστηριότητες του αγώνα. Πιστεύουμε πως σωστά – ντοκουμενταρισμένα – αγκαλιάσαμε το σκοπό μας, ώστε να μπορούμε να σταθούμε αισιόδοξα δίπλα στο αξιοθαύμαστο έργο του Πάντειου Πανεπιστημίου και μάλιστα του Κέντρου Πολιτικών Ερευνών, που είχε την πρωτοβουλία να οργανώσει το συνέδριο «Η Εθνική Αντίσταση στην Ευρυτανία: 50 Χρόνια από την ίδρυση και το Εθνικό Συμβούλιο της ΠΕΕΑ, 1944-1994».

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Κατοχή. Ο λαός στενάζει κάτω από τη μπότα των κατακτητών. Ταπεινωσύνη. Χάος. Πείνα. Ο θάνατος θερίζει. Μέσα στα σκοτάδια και την απόγνωση ακούστηκε το χωνί «ΕΑΜ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ». Οι σκλαβωμένοι αναρίγησαν. Ένα φως. Μια ελπίδα. Το ΕΑΜ βάζει μπροστά συσσίτια. Σώζει ζωές. Θερμαίνει τις ψυχές των υπόδουλων. Οι Γερμανοί προστάζουν επιστράτευση. Οι Έλληνες βγαίνουν στους δρόμους, ματαιώνουν τα χιτλερικά σχέδια. Μετά οι Γερμανοί κατεβάζουν τους βούλγαρους στη Μακεδονία. Ο λαός στο πόδι – αποτρέπει την κάθοδο των Βουλγάρων στη Μακεδονία. Ο εχθρός λυσσάει. Τουφεκίζει... Οι άνθρωποι ατρόμητοι προχωράνε. Άντρες, γυναίκες, όλοι. Σ' όλη την Ελλάδα ανεμίζει το λάβαρο του ΕΑΜ. Η Ελληνική Αντίσταση, η πιο τρανή σ' όλη την Ευρώπη. Ανάταση. Περηφάνεια. Χρέος και τιμή να την ιστορήσουμε...

Οδοιπορούμε στην Ευρυτανία, το λίκνο της Εθνικής Αντίστασης. Πρέπει να ανταμώσουμε τα παλληκάρια. Τους πρωτοπόρους του αγώνα, που ανάστησαν το νέο '21. Ανάγκη να κατα-

* Σημ. Επιμελητή: Ο βραβευμένος συγγραφέας και αντιστασιακός Φ. Γελαδόπουλος, 3 μήνες μετά την παράδοση του χειρογράφου του έχασε την μάχη με τον καρκίνο και κηδεύτηκε στην Αθήνα, 5 Μαΐου 1995.

γραφούν τα ονόματά τους, και τα πόστα που είχαν. Να υμνηθούν εκείνοι που ανέβασαν την πρώτη ελεύθερη κυβέρνηση, εκείνοι που έχτισαν το λαϊκό στρατό. Μόνο σαν αποτυπωθούν τα ονόματά τους θα μείνουν αθάνατοι στην ιστορία του έθνους.

II. Η ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Ευρυτανία. Η πιο βουνήσια περιοχή μέσα σ' όλη την Ελλάδα. Προπολεμικά είχε 80 χωριά με 45.000 κατοίκους. Στα παλιά χρόνια, εδώ οι αγώνες του Έθνους για λευτεριά. Ο Κατσαντώνης και ο Μπουκουβάλας προεπαναστατικά. Ο Μάρκος Μπότσαρης και ο Κώστας Βελής στο Εικοσιένα. Τον Απρίλιο του 1941 Ιταλοί και Γερμανοί σκλάβωσαν την πατρίδα μας...

Είναι 16 Ιουνίου 1941. Στο Καρπενήσι στη συνοικία Τσιμπουκάρο, στο σπίτι της δασκάλας Ειρήνης Στρατίκη, είναι μαζωμένα έξι παλληκάρια και κουβεντιάζουν. Όλοι τους είναι παλιά μέλη του ΚΚΕ. Είναι ο Σπύρος Τσακανίκας, ο Σπύρος Γκούβας, ο Μήτσος Μπακόλας, ο Σεραφεΐμ Στρατίκης και ο Γιάννης Καρακωστής. Παραβρίσκονταν κι ένας ακόμη που παρουσιάζονταν σαν ζωέμπορος από την Αθήνα. Αυτός ο ξένος – μέτριο ανάστημα, σπινθηροβόλα μάτια – μίλησε για την ιδεολογία των φτωχών, για τη σκλαβιά, την ταπείνωση, το δράμα του λαού και για το χρέος των Ελλήνων για την ελευθερία του Έθνους.

Ο άγνωστος ήταν ο Θανάσης Κλάρας¹ από τη Λαμία, ο κατοπινός Άρης Βελουχιώτης. Στη σύσκεψη συγκροτήθηκε η πρώτη Αχτιδική Επιτροπή Ευρυτανίας του ΚΚΕ με γραμματέα το Μήτσο Μπακόλα.

Η Αχτιδική Επιτροπή πήρε την παρακάτω απόφαση. Σε κάθε χωριό να βάλει έναν υπεύθυνο με κύρος, που να βοηθήσει την εθνικοαπελευθερωτική προσπάθεια. Όλοι ρίχτηκαν στη δουλειά με ενθουσιασμό. Σε μια βδομάδα είχαν τοποθετηθεί υπεύθυνοι στα παρακάτω χωριά: Κορυσχάδες: Διονύσης Κουτσομητσόπουλος, Γοργιανάδες: Β. Κρεμμύδας, Μικρό Χωριό: Διονύσης Ζορμπαλάς, Μεγάλο Χωριό: Τηλέμαχος Παπαγιάννης, Κρίκελο: Βασίλης Παπανικολάου, Λάσπη: Δημοσθένης Πρέντζας, Καλεσμένο: Μήτσος Τσουγκρής, Φουρνά: Μήτσος Τραχανής, Κλειτσός:

Γιωργούλας Μπέικος, Άγιος Χαράλαμπος: Παπαδημητρίου, Κεράσοβο: Πάνος Βλάχος, Βίνιανη: Παναγιώτης Γιαννέλος, Δομνίστα: Φώτης Πανάγος, Καροπλέσι: Γιάννης Κοσπεντάρης, Στένωμα: Κώστας Κοτσοκάλης και Κώστας Σκουτέρης, Ψιανά: Γιάννης και Νίκος Βράχας, Μαραθιάς: Αργύρης και Γιώργος Καραλής και Νίκος και Κώστας Χηνάς, Αγία Τριάδα: Τσάτσος, Κλαψί: Αντρέας Κονδύλης.

Μάζευαν όπλα και τα έκρυβαν. Τύπωναν προκηρύξεις. Μίλαγαν στους χωρικούς διαφωτίζοντας και τονώνοντας το πεσμένο ηθικό τους.

ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ

(Σύντομο βιογραφικό σημείωμα)

Ο Θανάσης Κλάρας γεννήθηκε στις 27 Αυγούστου 1905 στη Λαμία, στην οδό Ροζάκη και Αχιλλέως. Ο πατέρας του πλούσιος δικηγόρος. Το 1915 πηγαίνει στο Σχολαρχείο. το 1919 γράφεται στη Γεωργική Σχολή Λάρισας. Το 1922 βγαίνει γεωπόνος. Υπηρετεί στο Παρανέστιο, Μακεδονίας, και το 1923 στα Τρίκαλα. Το χρήμα δεν τον συγκινεί. Μισεί την εκμετάλλευση. Τα παρατάει από γεωπόνος. Σμίγει με το λαό που αγαπά με πάθος. Παίρνει μέρος σε κοινωνικούς αγώνες. Μιλάει σε λαϊκές συγκεντρώσεις, και απεργίες. Μπαίνει στην ΟΚΝΕ (Οργάνωση Κομμουνιστικής Νεολαίας Ελλάδας). Το 1925 φαντάρος στο Καλπάκι, στον πειθαρχικό ουλαμό. Φοβερό στρατόπεδο πολιτικά ανεπιθύμητων φαντάρων στην Ήπειρο (βλ. Δ. Χριστόπουλου: Το Καλπάκι, 1930). Το 1927 κατεβαίνει στην Αθήνα, στέλεχος της ΟΚΝΕ, αναπτύσσοντας μεγάλη δραστηριότητα. Το 1928 μπαίνει στο κόμμα. «Διάλεξα το δρόμο της ζωής μου». Δουλεύει σαν καθοδηγητικό στέλεχος, οργανωτής, διαφωτιστής. Το 1929-1930 συντάκτης και αρχισυντάκτης στο «Ριζοσπάστη». Το 1934-1937 από το κόμμα στέλνεται στην επαρχία να ανασυντάξει τις οργανώσεις. Αρχίζουν οι διώξεις, οι σύλληψεις, οι φυλακίσεις. Γνωρίζει όλα τα βασανιστήρια της Μεταξικής δικτατορίας. Το 1940 στο μέτωπο της Αλβανίας στο 2ο Σύνταγμα Αντιαεροπορικού Πυροβολικού,

με το βαθμό του δεκανέα. Με την κατάρρευση του Μετώπου γυρίζει με το τμήμα του στη Χαλκίδα. Πάλι στο κόμμα, ανώτερο στέλεχος και μέλος της Κεντρικής Επιτροπής. Ανασυντάσσει οργανώσεις και τις καθοδηγεί. Τις τελευταίες μέρες του Νοέμβρη 1941 ο Σίμος Καραγκίτσης του ΠΓ σε παράνομο κινητό ραντεβού στο Κολωνάκι με το Θανάση Κλάρα του δίνει σημείωμα του Γ. Σιάντου, πως θα πρέπει να αναλάβει το πρωτοξεκίνημα του αντάρτικου στρατού ΕΛΑΣ στη Ρούμελη. Ο Θανάσης Κλάρας ανεβαίνει στην Ευρυτανία σαν οργανωτής, ηγέτης του ΕΛΑΣ.

Τον Απρίλη του 1941, οι Γερμανοί απροειδοποίητα κήρυξαν τον πόλεμο στην Ελλάδα. Βομβάρδισαν, σκότωσαν αμάχους, στο πέρασμά τους κατέστρεφαν τα πάντα. Άρπαζαν ανθρώπους και τους έστελναν εργάτες στη Γερμανία, που ποτέ δε γύρισαν. Έκλεισαν σε στρατόπεδα κόσμο και τουφέκιζαν αράδα. Δικό τους το θέλαν ότι τους άρεσε. Λήστεψαν όλα τα αγαθά και το βίος της αγροτιάς. Στις πόλεις οι άνθρωποι δεν είχαν ούτε δράμι ψωμί. Πρήζονταν και πέθαιναν.

...Κανένας να μην πεθάνει από πείνα στην Ευρυτανία. Συλλαλητήριο ενάντια στη μαύρη αγορά. Εκείνον τον καιρό κατάφθαναν κάθε μέρα στο Καρπενήσι και στα γύρω χωριά караβάνια μαυραγορίτες. Ξεγέλαγαν τους κατοίκους, καταλήστευαν τη σοδειά τους, φόρτωναν σε καμιόνια καρύδια, κάστανα, φασόλια, τυροκομικά... Ήτανε μάστιγα! Η Αχτιδική Επιτροπή παίρνει πρωτοβουλία για να σταματήσει το κακό. Κυκλοφορεί προκηρύξεις. Θέλει να προστατέψει τον κόσμο από την επερχόμενη πείνα. Πραγματοποιεί στο Καρπενήσι στις αρχές Οκτώβρη του 1941 Πανευρυτανικό Συλλαλητήριο με αίτημα να επιβληθεί στους μαυραγορίτες παρακράτημα 10% στα προϊόντα που αγόραζαν, για να βοηθηθούν οι φτωχές οικογένειες. Η πλατεία γέμισε, ασφυκτικά καθώς και οι γύρω δρόμοι. Λαϊκοί ρήτορες μίλησαν. Ο κόσμος φώναζε να σχηματιστεί «Λαϊκή Επιτροπή» που να φροντίσει να εφαρμοστούν τα μέτρα. Εκλέχτηκαν οι δικηγόροι Μήτσος Μπακόλας, Γιώργος Παπαδογούλας, Δημήτρης Ζαρίδας, Διονύσης Κόπανος, και ο ο Σπύρος Τσακανίκας. Όλα έγιναν κάτω από τα έκπληκτα μάτια των οπλισμένων Ιταλών. Και ήταν

το πρώτο στη σκλαβωμένη Ευρώπη συλλαλητήριο. Η Επιτροπή αμέσως παρουσιάστηκε στον αστυνομικό διευθυντή Γιώργο Μοίρα - Σαρρή και του ανέφερε τη συγκρότησή της και τους σκοπούς της. Ο Μοίρας ξαφνιασμένος και οργισμένος τους έδωσε κακήν - κακώς. Η επιτροπή δεν αποθαρρύνθηκε. Πάει στον εισαγγελέα Χρήστο Αρχιμανδρίτη. Του ανέφερε το συμβάν με τον αστυνόμο. Του εξήγησε και την αποστολή της. Ο εισαγγελέας ενθουσιάστηκε. Η επιτροπή πήγε και στον έπαρχο Ευρυτανίας Στέφανο Κάλφα. Ο έπαρχος συγχάρηκε την επιτροπή, τη βοήθησε.

Αποτέλεσμα: Καθιερώθηκε το παρακράτημα. Ο Δημήτρης Κλειτσάκης (Τάκης Κολοκυθάς) και ο Σπύρος Τσακανίκας ήταν οι υπεύθυνοι της παραλαβής. Τα τρόφιμα μοιράζονταν στις φτωχές οικογένειες από επιτροπές γυναικών με την επίβλεψη της Ειρήνης Στρατίκη. Έτσι η Ευρυτανία δεν θρήνησε εκατοντάδες νεκρούς από πείνα όπως έγινε στις μεγάλες πόλεις. Ήταν η πρώτη μεγάλη επιτυχία της Αχτιδικής Επιτροπής.

III. Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΑΝ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ.

Στις 14 Οκτωβρίου 1941, ξανάρθε ο Κλάρας (Άρης) στο Καρπενήσι. Συνεδρίασε η Αχτιδική Επιτροπή. Τους παρουσίασε την προκήρυξη του ΕΑΜ που είχε ιδρυθεί στην Αθήνα στις 27 Σεπτεμβρίου, δηλαδή πριν από 15 μέρες. Ο Άρης ανέπτυξε τους σκοπούς του ΕΑΜ και το καθήκον να δημιουργηθεί Εαμική οργάνωση στο Καρπενήσι. Συνέστησε δε, τα άτομα που θα την αποτελούσαν να είναι πρόσωπα αξιοσέβαστα, κι από όλα τα κόμματα. Συγκροτήθηκε επιτροπή του ΕΑΜ από τους γνωστούς μας: Μπακόλα, Κόπανο, Ζαρίδα, Παποδογούλα και τον Σταύρο Ξανθάκη, απόστρατο αξιωματικό Χωροφυλακής, και το δικηγόρο Γιάννη Καρακωστή.

Οι Εαμικές οργανώσεις γρήγορα συγκροτήθηκαν σχεδόν σ' όλα τα χωριά της Ευρυτανίας. Μια νέα ζωή ξανοίγονταν. Στις 3 Ιανουαρίου 1942 ξανάρθε ο Κλάρας «Άρης» στο Καρπενήσι. Ζήτησε να γίνει μια πλατιά σύσκεψη κομματικών στελεχών. Η σύσκεψη έγινε στη ταβέρνα των Θανάση και Γρηγόρη Κοντοπά-

νου, δίπλα στην εκκλησία Παναγία. Οι αγωνιστές που παραβρέθηκαν ήταν: Αντρέας Κονδύλης, Βασίλης Σιταράς, Αργύρης Καραλής, Κώστας Χηνάς, Νίκος Βράχας, Κώστας Σκουτέρης, Φώτης Πανάγος, Παναγιώτης Κολόκας, Παναγιώτης Γιαννέλος, Βλάχος, Παπαδημητρίου, Μήτσος Τραχανάς, Μήτσος Τσουγκρής, Δημοσθένης Πρέντζας, Βασίλης Παπανικολάου, Τηλέμαχος Παπαγιάννης, Διονύσης Ζορμπαλάς, Αριστείδης Γιουρνάς, Βασίλης Κρομμύδας, Διονύσης Κουτσομητόπουλος.

Στις 8 το βράδυ, άρχισε η συζήτηση. Ο Άρης αφού χαιρέτησε, ζήτησε να μάθει, αν το ΕΑΜ Καρπενησιού ήταν αντιπροσωπευτικό από όλα τα κόμματα. Μετά παρουσίασε την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΛΑΣ για ένοπλο αγώνα κατά των κατακτητών. «Η Ευρυτανία, λόγω της μορφολογίας του εδάφους και της αγωνιστικής παράδοσης απ' τα χρόνια της τουρκοκρατίας, θ' αποτελέσει το κέντρο βάρους του αγώνα – το λίκνο της αντίστασης. Εδώ εσείς θα πρέπει να σταθείτε παράδειγμα ήθους, αγωνιστικής προσφοράς και προπαντός ατσάλινες κολώνες».

Ο Ευρυτανικός χειμώνας είναι βαρύς. Μα οι οργανώσεις δεν έμεναν άπραγες. Δημιουργούσαν βάσεις για την οργάνωση και ενίσχυση του ένοπλου αγώνα.

Ο Άρης, μαζί με το συνεργάτη του Γιάννη Χατζηπαναγιώτη, Καπετάν Θωμά (σύνδεσμο με την Αθήνα) και το Γιώργο Γιαταγάνα (υπεύθυνο της οργάνωσης Λαμίας), είχαν την αποκλειστική ευθύνη για το ξεκίνημα του αντάρτικου στη Ρούμελη. Ο Άρης αεικίνητος. Από το Καρπενήσι βρίσκεται στη Σπερχειάδα, Υπάτη, Κομποτάδες, Λαμία, Δομοκό. Κάνει συζητήσεις μέσα στις οργανώσεις. Προσπαθεί να στρατολογήσει τους πρώτους αντάρτες. Δυσκολίες, χιόνια, πείνα και παντού γερμανοί και ιταλοί να τουφεκίζουν. Ο Άρης αδιάκοπα παλεύει και οι προσπαθειές του καρποφορούν. Οι πρώτοι που τον ακολουθούν στο αντάρτικο είναι: Φώτης Μαστροκώστας, Νίκος και Βαγγέλης Λέβας, και ο Βασίλης Ξυνοτρούλιας. Για οπλισμό είχαν πέντε πιστόλια και ένα γκρά. Το πρώτο στέκι της ομάδας ήταν στον αχυρώνα του Στεφανή, λίγο έξω από τη Σπερχειάδα.

Η ομάδα κάθε νύχτα κινείται στη ρίζα του βουνού Γουλινά,

στη Γραμμένη Οξυά και στα χαμηλώματα του Βελουχιού. Στην ομάδα προστέθηκαν κι άλλα τρία άτομα. Ένας χωροφύλακας και δύο άλλοι. Μα οι πορείες, η πείνα και οι κακουχίες τσάκισαν την ομάδα. Ο χωροφύλακας και οι δύο άλλοι λιποτάκτησαν. Η Ομάδα κινδυνεύει να διαλυθεί. Τότε η οργάνωση Καρπενησιού στέλνει δύο αντάρτες, το Σπύρο Γκούβα και το Νίκο Ζωγραφόπουλο. Ο Άρης με τη γρανιτένια θέληση, μένει πάντα η ψυχή και ο νους της πρώτης ομάδας. Έτσι ξεκίνησε το αντάρτικο.

Καρπενήσι, 4 Μαΐου 1942. Ο Μήτσος Μπακόλας συναντήθηκε με το Σπύρο Τσακανίκα και του είπε: «Το μεσημέρι θαρθεί να σε βρει ο Κίμων (Κώστας Τσιλέκας από Σπερχειάδα) σταλμένος του Άρη, που ζητάει πάση θυσία να μαζευτούν τρόφιμα για τους αντάρτες». Ο Σπύρος Τσακανίκας πήγε στο δήμαρχο Καρπενησιού Κώστα Σακαλή (του Αντρέα) και του είπε τα σχετικά. Ο δήμαρχος συμφώνησε. Το άλλο μεσημέρι 5 Μαΐου 1942, ο Σπύρος Τσακανίκας μαζί με τον Τάκη Τσούκα (Αμερικάνο) πήγαν στον Δήμαρχο που τους έδωσε ένα τσουβάλι με τρόφιμα. Το πήραν και προχώρησαν αντίκρυ στη Λάσπη (σήμερα Άγιος Νικόλαος), στη θέση Χατζηγιαννείικα. Τους περίμενε ο Φώτης Μαστροκώστας (Θάνος). Αντάλλαξαν το σύνθημα και προχώρησαν πιο πέρα στο χωράφι του Βασίλη Σιαφάκα. Εκεί και η παράγκα: μέσα ήταν: Άρης, Κίμων, Βάσος Ξυνοτρούλιας, Νίκος Λέβας, Βασίλης Σιταράς, Ηλίας Ντρούζος, και Σπύρος Τσιλιγιάννης. Μοίρασαν τα τρόφιμα. Μετά ο Άρης Βελουχιώτης άρχισε να αναπτύσσει το νόημα και την τακτική της ένοπλης δράσης, τις δυσκολίες και τις θυσίες που απαιτεί ο αγώνας. Τέλος είπε: «Αν κάποιος από μας δεν είναι έτοιμος και αποφασισμένος, τώρα να το δηλώσει, δεν τον κατηγορούμε, θα εξακολουθήσουμε να τον θεωρούμε σύντροφό μας». Ο Ηλίας Ντρούζος ζήτησε να καθυστερήσει για 15 μέρες. Έπρεπε να εξοικονομήσει 50 οκάδες καλαμπόκι, για να ζήσει η οικογένειά του. Η άδεια του δόθηκε.

Ξαναγύρισε στην ομάδα ο Ηλίας Ντρούζος...

Οι αντάρτες συμφώνησαν. Δώσανε τα χέρια, φιλήθηκαν.

Μέσα από την παράγκα του Σιαφάκα, ο Άρης αντίκρουσε όλη την αγέρωχη κορμοστασιά του Βελουχιού. Εντυπωσιάστηκε. Συ-

γκινήθηκε. Μάζεψε τους συντρόφους και τους είπε: «Από τώρα δίπλα στο όνομα Άρης, βάζουμε το επίθετο Βελουχιώτης».

Σαν νύχτωσε ο Άρης Βελουχιώτης με την ομάδα, άφησαν τη παράγκα Σιαφάκα και τράβηξαν κατά το Δομοκό...

Η Οργάνωση του ΕΑΜ Καρπενησιού ανέθεσε στο ΕΑΜ Κρικέλου (δάσκαλος Βασίλης Παπανικολάου, Ελένη Παπαδάκη, Γιάννης Καλατζής – παλιά μέλη του ΚΚΕ – και τον Αθανάσιο Τραχήλη, μόνιμο αξιωματικό του στρατού) να παραλάβουν μια ανταρτοομάδα με αρχηγό τον Άρη Βελουχιώτη και να την μετακινήσουν σε σίγουρο λημέρι. Τη νύχτα 2 Ιουνίου 1942, ο Παπανικολάου και ο Τραχήλης ειδοποιημένοι απ' την οργάνωση ΕΑΜ Καρπενησιού πήγαν στη θέση Κουνάβια του Κρικέλου και παράλαβαν τον Άρη με τα παλικάρια του. Τους προώθησαν στον Κρικελοπόταμο, στο σημείο Τσουγκρί σε μια απόμερη καλύβα. Η ομάδα αποτελούνταν από τους: Θανάσης Κλάρας (Άρης Βελουχιώτης) από Λαμία, Φώτης Μαστροκώστας (Θάνος) από Μακρακώμη, Βασίλης Ξυνοτρούλιας (Βάσος) από Βελεσιώτες Δομοκού, Βασίλης Σιταράς (Λασπιώτης) από τη Λάσπη, Σπύρος Τσιλιγιάννης (Λευτέρης Χρυσιώτης) από τη Χρύσω, Σπύρος Γκούβας (Καπλάνης) από Καρπενήσι, Νίκος Ζωγραφόπουλος (Δώρης Ανθης) από Τατάρνα, Νίκος Λέβας (Κόλλιας) από Ομβριακή Δομοκού, Βαγγέλης Λέβας (Νέος) από Ομβριακή Δομοκού, Μιλτιάδης Πρίμπας (Λασπιώτης) από τη Λάσπη, Μανώλης Τσιάφος από Καισαριανή Αθήνας.

Η ομάδα έμεινε στην καλύβα στο Τσουγκρί πέντε μερόνυχτα, δηλαδή μέχρι τα μεσάνυχτα 6 Ιουνίου 1942. Κάθε νύχτα ο Βασίλης Παπανικολάου και ο Θανάσης Τραχήλης τους πήγαιναν τρόφιμα, άλλα εφόδια, και τους κατατόπιζαν για τις κινήσεις των Ιταλών. Ο Άρης υποστήριζε πως ήρθε ο καιρός να γίνει η πρώτη εμφάνιση της ομάδας. Το επίσημο ξεκίνημα του ένοπλου αγώνα κατά των κατακτητών. Κι έπρεπε να γίνει στο χωριό Δομνίστα, που δεν υπήρχε σταθμός Χωροφυλακής. Έλεγε ο Άρης πως πρέπει απαραίτητα ο μπροστάρης αντάρτης να κρατάει την Ελληνική σημαία. Και σημαία δεν υπήρχε. Τότε ο Παπανικολάου πήγε στο χωριό του το Κρίκελο κι έφερε τη σημαία του σχολείου. Τα ξημερώματα 7 Ιουνίου 1942, Κυριακή,

ο Παπανικολάου οδήγησε τον Άρη με την ανταρτοομάδα, απ' την καλύβα Τσουγκρί μέχρι σιμά στο χωριό Δομνίστα, στη θέση Αηλιάς στο δασάκι. Κυριακή περασμένο απόγεμα, όταν η ομάδα (άφησε το λημέρι) τράβηξε για να μπει στη Δομνίστα. Μπροστά ο Βασίλης Σιταράς με την ελληνική σημαία που έγραφε «Ε-ΛΕΥΘΕΡΗ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ – ΕΛΑΣ». Από κοντά ο Άρης με τους αντάρτες τραγουδώντας «Μαύρ' είν' η νύχτα στα βουνά». Ο Φώτης Μαστροκώστας (Θάνος) απέξω και δεξιά έδινε το παράγγελμα.

Σαν έφτασαν στην πλατεία, σταμάτησαν στο καφενείο του Χαράλαμπου Λιάκου. Όσοι ήταν εκεί ξαφνιαστήκαν. Τότε ακούστηκε η φωνή του Άρη: «Είμαστε Έλληνες πατριώτες, χτυπήστε την καμπάνα, φωνάχτε τον παπά, τον πρόεδρο Χαράλαμπο Παπακωνσταντίνου, κι όλους τους χωριανούς». Σε λίγο μαζεύτηκαν. Ο Άρης τους μίλησε: «Άρης Βελουχιώτης, ταγματάρχης πυροβολικού. Είμαστε αντάρτες του ΕΛΑΣ (και τους εξήγησε τί πάει να πει). Βγήκαμε στο βουνό να πολεμήσουμε τους φασίστες κατακτητές. Να λευθερώσουμε την πατρίδα και να δώσουμε το δίκιο στο λαό. Την ώρα τούτη, μπροστά σας αδέρφια Δομνιστιάνοι, κηρύχνω το ξεκίνημα του ένοπλου εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. ΖΗΤΩ ΤΟ ΕΘΝΟΣ. Βοθείστε μας να λευτερώσουμε την πατρίδα». Οι χωριανοί συγκινημένοι ζητωκραύγαζαν και αρκετοί από αυτούς κατατάχτηκαν μαζί με τα παιδιά τους στον ΕΛΑΣ.

.....
 21 Οκτωβρίου 1942. Ο Άρης διαλύει ιταλική φάλαγγα στο Κρίκελο. Είναι η πρώτη μάχη σ' όλη τη σκλαβωμένη Ευρώπη. Στο Κρίκελο, ο πρώτος νεκρός αντάρτης, ο Δημήτρης Σαξώνης (Δασκαλάκης), δάσκαλος, από το χωριό Μάρμαρα της Φωκίδος.

1. Τα πρώτα σκιρτήματα του ένοπλου αγώνα

Εκείνες τις μέρες έπεσαν στην ποταμιά του Καρπενησιού τέσσερεις Άγγλοι αλεξιπτωτιστές. Ο Καπετάν Νικηφόρος τους μάζεψε και τους οδήγησε στη Γκιώνα, όπου και πρωτύτερα είχαν πέσει κι άλλοι οκτώ Άγγλοι αλεξιπτωτιστές. Στο μεταξύ,

πέρασε από την Ευρυτανία ο Γουντχάουζ. Πήγαινε για την Ήπειρο να συναντήσει τον Ζέρβα για να του δώσει επείγουσα εντολή του ΣΜΑ (Στρατηγείο Μέσης Ανατολής). Πράγματι, τον αντάμωσε. Όταν όμως ο Γουντχάουζ είδε την ομάδα του Ζέρβα να έχει μόλις 45 παλληκάρια, χάλασαν τα σχέδιά του. Τότε, αναγκαστικά πήρε το Ζέρβα με την ομάδα του και γύρισε πίσω στην Ευρυτανία, να βρει τον Άρη Βελουχιώτη, με την πολυαριθμότερη αντάρτικη ομάδα του, με σκοπό από κοινού να φέρουν σε πέρας μια πολεμική επιχείρηση. Το μεσημέρι στις 13 Νοεμβρίου 1942, στο χωριό Βίνιανη, έγινε η συνάντηση Άρη - Ζέρβα - Γουντχάουζ. Αντάμωσαν στο σπίτι του Δημήτρη Καραγιώργου. Εκεί αποφασίστηκε η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου. Το απόγευμα έφυγε η ομάδα Ζέρβα - Γουντχάουζ με τα 45 παλληκάρια. Μετά από μια ώρα έφυγε και η ομάδα του Άρη με τα 115 παλληκάρια. Ακολούθησαν διαφορετικό δρομολόγια. Ύστερα από οκτώ μέρες πορεία, έφτασαν στο χωριό Μαυρολιθάρι της Γκιώνας, και οι δύο ομάδες. Εκεί περιμεναν οι δώδεκα άγγλοι σαμποτέρ και άλλη Ελασίτικη ομάδα από 55 αντάρτες με αρχηγούς το Νικηφόρο, τον Πελοπίδα, τον Περικλή και τον Διαμαντή. Όλα πια ήταν έτοιμα για την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου. Την επομένη, 24 Νοέμβρη 1942, κίνησαν οι ενωμένες δυνάμεις και ανατίναξαν τη γέφυρα.

2. Γιατί έγινε η ανατίναξη αυτής της γέφυρας;

Τα γερμανοϊταλικά στρατεύματα στην Αφρική σφυροκοπούσαν τους Άγγλους, κλείνοντάς τους μέσα στο Κάιρο και την Αλεξάνδρεια. Το ΣΜΑ πανικοβλημένο αποφάσισε να χτυπηθεί ο μοναδικός δρόμος ανεφοδιασμού του εχθρού, που ήταν η σιδηροδρομική γραμμή Γερμανία - Γιουγκοσλαβία - Ελλάδα. Τα εφόδια έφταναν στον Πειραιά. Από κεί τα περνούσαν με πλοία και αεροπλάνα στη Βόρειο Αφρική. Οι Άγγλοι έκριναν ότι το πιο ευαίσθητο σημείο του ανεφοδιασμού ήταν η γέφυρα του Γοργοπόταμου.

5. Οι μάχες της Χρύσως και του Μικρού Χωριού.

4 Δεκεμβρίου 1942. Ο Καπετάν Ερμής², επικεφαλής Ελασίτικου τμήματος, χτύπησε και διέλυσε ιταλική διλοχία στο χωριό Χρύσω. Ο εχθρός άφησε 8 νεκρούς και πολλά εφόδια.

18 Δεκεμβρίου 1942. Η Μάχη του Μικρού Χωριού. Ο Άρης Βελουχιώτης καταστρέφει ιταλικό τάγμα. Η πρώτη μάχη σε ανοιχτό χώρο με μεγάλες δυνάμεις, χίλιοι ιταλοί, 250 του Άρη. Η ήττα των ιταλών ήταν ολοκληρωτική. Άφησαν 70 νεκρούς. Απο τη μεριά του ΕΛΑΣ μόνο ένας νεκρός, ο νεαρός Κλέαρχος (Κώστας Μπίρτσας). Ο Κώστας Μπίρτσας γεννήθηκε το 1926 στο Περίβλεπτο της Φθιώτιδας, και σκοτώθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 1942 στο Μικρό Χωριό στη μάχη με τους Ιταλούς. Πήγαινε στο Γυμνάσιο Καρπενησιού. Άφησε τα μαθήματα και πήρε το τουφέκι να πολεμήσει για τη λευτεριά της πατρίδας. Σήμερα ένα απέριττο μνημείο υπάρχει πάνω στα χώματα που έβαψε με το ηρωικό του αίμα. Στα δοξασμένα χώματα του Μικρού Χωριού!

... Οι Ιταλοί τουφεκίζουν 13 αθώους στο Μικρό Χωριό. Οι φασίστες ύστερα από την πανωλεθρία τους, πήγαν στο Μικρό και Μεγάλο Χωριό και έπιασαν ανίδεους χωρικούς, παπάδες, αστυνόμους, γιατρούς. Τους βασάνισαν. Έκαψαν δεκάδες σπίτια. Έκαψαν ζωντανή την Αθηνά Δερματά. Και τέλος την παραμονή Χριστουγέννων 1942, τουφέκισαν στο Μικρό Χωριό 13 αθώους κατοίκους. Παραθέτουμε τα ονόματά τους: Δημήτρης Βαστάκης - ιερέας, Χρήστος Μέρμηγκας - αρχίατρος, Γιάννης Καρυοφίλλης - δάσκαλος, Διονύσης Μαντζιούτας, Θεόδωρος Οικονόμου, Αντρέας Σιταράς, Γιάννης Μεσίρης, Βασίλης Παλιούρας, Δημήτρης Δασκαλάκης, Κώστας Αραπογιάννης, Χρήστος Φλέγκας, Νίκος Κυρίτσης, Χαρίλαος Κατσιμπας - ενωματάρχη. Τον παπά-Βαστάκη και τον Χαρίλαο Κατσιμπα τους έκαψαν μέσα στο σπίτι του γιατρού Ε. Πιστιόλη. Τους άλλους του υποχρέωσαν να σκάψουν τους τάφους τους πριν τους θερίσουν με τα πολυβόλα στη θέση Λόγγοβες του Μικρού Χωριού. Οι Μικροχωρίτες έστησαν αργότερα εκεί μνημείο Εθνικής Μνήμης.

Εκτέλεση για μια κότα.

Ύστερα από τη μάχη του Μικρού Χωριού, ο Άρης με το τμήμα του τράβηξε για την Ήπειρο... Ο Άρης, ήθελε σώνει και καλά να τα κουβεντιάσει με το Ζέρβα «Τα δύο αντάρτικα» έλεγε και ξανάλεγε ο Άρης «πρέπει να σμίξουν σ' ένα κοινό αντάρτικο, να δυναμώσουν για το καλό του αγώνα και της πατρίδας». Παραμονή Χριστουγέννων 1942, σταμάτησαν στο Χωριό Ξεροκάμπι, στα σύνορα του Βάλτου. Μείναν στα σπίτια. Κοιμήθηκαν χωρίς να φάνε μπουκιά μπομποτά. Τη νύχτα ο αντάρτης Θωμάς Βουρλάκος έκλεψε και έσφαξε μια κότα απ' το σπίτι που κοιμήθηκε. Το πρωί αποκαλύφθηκε η κλοπή. Ο Άρης έγινε θηρίο. Ο Θωμάς Βουρλάκος έπεσε στα πόδια του Άρη: «Συχώρα με καπετάνιο. Με δάγκωσε η πείνα. Συχώρα με καπετάνιο» Συγκροτήθηκε ανταρτοδικείο. Δικάστηκε σε θάνατο ο Θωμάς Βουρλάκος. Εκτελέστηκε. Ο Άρης είπε: «Εμείς βγήκαμε να σηκώσουμε αντάρτικο. Να λευθερώσουμε την πατρίδα και το λαό. Και όχι να γίνουμε κλεφτοκοτάδες».

IV. ΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΘΕΣΜΟΙ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ - ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Οι μήνες διαβαίνουν. Οι Ευρυτάνες στις επάλξεις. Καθολική η συμμετοχή. Η ζωκλοπή τέλος. Η χειραφέτηση της γυναίκας ξεκινάει. Μια νέα κοινωνία γεννιέται. Το αντάρτικο αληθινός στρατός, με τάγματα, συντάγματα, σώματα Μεραρχιών. Για πρώτη φορά σ' όλη τη σκλαβωμένη Ευρώπη, εδώ στην Ευρυτανία, δημιουργήθηκαν σταθερά μεγάλες ελεύθερες περιοχές, αυτοδιοικούμενες, μέσα στην καρδιά της Ελλάδας. Εδώ, εδραιώνεται η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ. Μέσα στις πρόσφορες αυτές συνθήκες συγκεντρώθηκαν όλες οι αρχές του αγώνα, όλος ο ανθός των Ελλήνων.

Οι διάφορες υπηρεσίες διαμοιράστηκαν σ' όλο το χώρο της Ευρυτανίας. Στο Καρπενήσι η έδρα της 13ης Μεραρχίας, που είχε στη δύναμή της τέσσερα Συντάγματα. Καταγράφουμε την οργανωτική σύνθεση της Μεραρχίας: Διοικητής Γιάννης Παπαθανασίου, Συνταγματάρχης. Καπετάνιος: Βαγγέλης Παπαδάκης

(Τάσος Λευτεριάς), Ηλίας Μανιάτης. Αντιπρόσωπος του ΕΑΜ. Δημήτριος Χολέβας (Παπαφλέσσας) Στρατιωτικός Ιερέας, Νίκος Παπαπερικλής (Φιλικός), Πολιτικός Επίτροπος. Παραθέτουμε τις μονάδες: 2/34 Σύνταγμα: Διοικητής Χριστόφορος Δαλιάνης, Καπετάνιος: Φ. Βερμαίος, Πολιτικός: Ορέστης. 2/36 Σύνταγμα: Διοικητής: Θ. Ζούλας, Καπετάνιος: Αχιλλέας, Πολιτικός: Σ. Μπεγγής. 2/39 Σύνταγμα: Διοικητής Κ. Αναργύρου, Καπετάνιος: Γεροδήμος, Πολιτικός: Θωμάς. 2/42 Σύνταγμα: Πολιτικός: Καλιάφας. Συνολική δύναμη 4.500 αντάρτες.

Όλες αυτές οι Μονάδες καθώς και οι μικρότεροι σχηματισμοί ανήκαν στην ένοπλη δύναμη της 13ης Μεραρχίας, που υπάγονταν στο Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ. Εδώ στην Ευρυτανία, τα τμήματα αυτά συγκροτήθηκαν, εξοπλίστηκαν, εκπαιδεύτηκαν. Αλλά δεν περιχαρακώθηκαν μέσα στο σίγουρο κορμό της ελεύθερης Ελλάδας. Δεν ήταν αυτός ο σκοπός, αλλά η συμπαράσταση στον κοινό συμμαχικό αγώνα. Η συντριβή των Ιταλογερμανών, το νικηφόρο τέρμα του πολέμου και η απελευθέρωση της χώρας από τον ξένο ζυγό. Γιαυτό τα ένοπλα τμήματα άφησαν την Ευρυτανία και τράβηξαν σε άλλες γειτονικές περιοχές, που φώλιαζαν οι κατακτητές. Αιτωλοακαρνανία, Αργίνιο, Μεσολόγγι, Ναυπακτία, Φθιώτιδα, Παρνασίδα, Λοκρίδα, Βοιωτία, Δομοκό, Βάλτο. Τα Ελασίτικα τμήματα της 13ης Μεραρχίας δρούσαν κατά των κατακτητών. Έδιναν μάχες, ανατίναζαν γέφυρες, σύραγγες, τραίνα, σιδηροτροχιές, σταθμούς σιδηροδρομικούς, οχυρά, αποθήκες, σταθμούς ασυρμάτων. Εκατοντάδες Ιταλογερμανοί νεκροί, πολυάριθμα λάφυρα, που συγκροτούσαν νέα τμήματα του ΕΛΑΣ. Ενδεικτικά αναφέρουμε ελάχιστες μάχες μέσα από ατέλειωτους καταλόγους. **Περιοχή Αιτωλοακαρνανίας:** Θέρμο, Μυρτιά - Γέφυρα Αχελώου - Γέφυρες Συκιές Αγγελοκάστρου - Ρεπάκι - Σίδηρα - Άγιος Βλάσης - Χούνη - Ρίβιο - Κρίκελο - Αμφιλοχία, Μακρυνόρος - Σταμνά - Καινούργιο - Ζηλευτό - Στάνο Ξηρομέρου - Τρίφωνα Ξηρομέρου - Κοντοχώρι Ξηρομέρου - Παλιοτανάγια.

Περιοχή Λαμίας: Γοργοπόταμος - Σπερχειάδα - Σμόκοβο - Νεραΐδα - Βίτουλι - Πύργος - Μακρακόμη - Λιανοκλάδι - Λαμία - Παλιοκούλια - Στυλίδα - Λεπιανά - Χαλαμπρούζι - Τσιμπανάτες

- Πύργος - Νεοχωράκι - Καρυά - Λοκρίδα - Μπράλο - Πέτρα.

Περιοχή Φθιώτιδας: Άμφισσα - Λιδωρίκι - Δουρούτερο - Παύλιανη - Αράχωβα - Δελφοί - Ιτιά - Ρικά - Ψιλόπυργος Μώλου - Ξηροπήγαδο Μόρνου - Στείρι - Δίστομο - Εύηνος - Σαγιάδες - Φρυλιές - Κυριάκι.

Περιοχή Ευρυτανίας: Καρπενήσι - Δυτική Φραγκίστα - Κεράσοβο - Μπιζούλα.

Περιοχή Δομοκού: Σύραγα Κούρνοβο - Γέφυρα Ντερελί - Βαμβακού - Δομοκός - Πετρομαγούλα - Σκάρμιτσα - Τοπόλια - Κοπαΐδα - Χάνι Νικολούλια.

Περιοχή Βοιωτίας: Δομβραΐνα - Γκάζα - Πύλη - Κρώρα - Δερβενοχώρια - Καπαρέλι - Άγιοι Θεόδωροι.

1. Η επιμελητεία του αντάρτη (ΕΤΑ)

Το αντάρτικο δεν μπορεί να σταθεί στο βουνό, αν δεν έχει γερές οργανώσεις στα μετόπισθεν, που να τροφοδοτούν τους μαχητές. Τέτοιες οργανώσεις υπήρχαν σ' όλα τα χωριά – σαν πρόχειρη αλλά άμεση βοήθεια. Όμως οι κύριες βάσεις για το γενικότερο εφοδιασμό της 13ης Μεραρχίας βρισκόνταν στην Αθήνα. Στην οδό Λέκκα 23 στο Σύνταγμα. Εδώ γίνονταν η συγκέντρωση όλων των εφοδίων. Από φαρμακευτικό υλικό, ρουχισμό, άρβυλα, τρόφιμα, μέχρι χειροβομβίδες και νάρκες. Ειδικευμένοι αγωνιστές - κουβαλητές - εφοδιασμένοι με πλαστές ταυτότητες άδειες ταξιδίου και με τη συνεργασία των σιδηροδρομικών του ΕΑΜ, μετέφεραν τα εφόδια με τραίνα, καμιόνια, πλοία, κάρα, μέχρι τα ψηλώματα της Ευρυτανίας. Καταγράφουμε μόνο ένα κανάλι εφοδιασμού. Δρομολόγιο: Αθήνα, Κόρινθος, Πάτρα, Κρυονέρι, Αγρίνιο και μετά επάνω. Κουβαλητές εφοδίων: Απόστολος Ευθυμιάδης, Μάρκος Καρέλλος, Τάκης Κωνσταντόπουλος, Κ. Γκολφινόπουλος, Σ. Μαρτάκος, Αλέκος Κατσιμπήρης, Γιάννης Κατσιμπήρης, Θύμιος Νίκας, Ανδρέας Μουχτής, Βασίλης Μπέτσος, Πέτρος Σκεύης, Παναγιώτης Ιορδανίδης, Γιώργος Ασλανίδης, Φίλιππας Γελαδόπουλος (Μιλτιάδης Ξένος - Γιώργος Πολίτης)3.

2. ΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ο ένοπλος αγώνας προϋποθέτει να έχεις διασπασμένες γερές υγειονομικές υπηρεσίες. Σταθμούς πρώτων βοηθειών, χειρουργεία, αναρρωτήρια, γιατρούς, νοσοκομειακό προσωπικό, φάρμακα, ειδικά εργαλεία και μηχανήματα. Η ηγεσία τα πρόβλεψε. Ακολουθούν λεπτομερειακά στοιχεία για το νοσοκομείο στο Μεγάλο Χωριό:

Το νοσοκομείο λειτούργησε από τις 12 Ιουνίου 1943, μέχρι το Νοέμβριο 1944, στο Δημοτικό Σχολείο, στο σπίτι που ανήκε στο Δ. Δημητρακόπουλο, καθώς και στο μεγάλο σπίτι του Γ. Κακαράντζα.

Το Επιστημονικό Προσωπικό του Νοσοκομείου αποτελούσαν οι: Γιάννης Ευθυμίου: Διευθυντής, Βασίλειος Υφαντής: Διευθυντής Χειρουργείου, Παπαδημητρίου: Οφθαλμίατρος, Κ. Ζαρκαδούλας: Ακτινολόγος, Ιωάννης Πριγκιφύλλης, Κ. Μακρυκώστας: Παθολόγος, Τζαμαλάς: Παθολόγος, Κ. Κούσκος: Μικροβιολόγος, Γιάννης Κοτρώνας: Φαρμακοποιός, Παναγιώτης Κόκκινος: Καθηγητής Πανεπιστημίου Καΐρου, (Χειρουργός). Δημήτριος Τριανταφύλλου: Οφθαλμίατρος, Ιωαννίδης: Παθολόγος, Αναστασάκης: Παθολόγος, Τ. Δημητρίου: Παθολόγος, Ανδρέας Βλάχος: Παθολόγος, Ιωάννης Μακρής: Παθολόγος, Κατερίνα Κίτσα: Παθολόγος, Τζιοβάνι: Ιταλός γιατρός Ταγματάρχης, Κώστας Σκαρμούτσος: Παθολόγος.

Στις πρώτες Νοσοκόμες συγκαταλέγονται οι: Ιωάννα Σουλοπούλου, Βάσω Φωτοπούλου, Μαρία Μανθοπούλου, Μαρίκα Δασκαλάκη, Χριστίνα Αραπογιάννη, Ελένη, Κατίνα Καψάλη, Κλάρα, Γενική Προϊσταμένη, Κατίνα Κοκκίνου, Προϊσταμένη Χειρουργείου, Αργύρης - Καπετάνιος Νοσοκομείου.

Στην οργάνωση του Νοσοκομείου πήραν μέρος οι παρακάτω αγωνίστριες: Μαρία Ζωγραφοπούλου, Μαρίκα Αραπογιάννη, Κωνσταντίνα Μουντούρη, Ελένη Δουλαβέρη, Μαρίκα Παϊδα, Σοφία Παϊδα, Παναγιώτα Αραπογιάννη, Μαρία Μπούρλου, Βασιλική Κασσιγιάννη, Τερψιχόρη Σιλεούνη, Αικατερίνη Σιταρά.

Η πρώτη εγχείριση

3 Ιουνίου 1943. Στη μάχη της Παύλιανης ο ανταρτοεπιτιμήτης Αυγέρης Αυγερόπουλος* από το χωριό Πυρά της Γκιώνας χτυπήθηκε βαριά, από ιταλικό όλμο. Τον τραυματισμένο τον μετακινούσαν πάνω σ' ένα φορείο από ελατόκλαδα, από λόγγους και γκρεμούς επειδή οι γερμανοϊταλοί χτένιζαν και βομβάρδιζαν την περιοχή. Ώρες κρίσιμες του αγώνα. Ο Αυγέρης πάνω στο φορείο έλιωνε στους πόνους. Ο πυρετός ανέβαινε και η αιμορραγία δεν σταμάταγε. Οι μέρες περνούσαν. Ώρες - ώρες ήταν σε αφασία. Τη δέκατη μέρα όταν η ζωή του κρέμονταν σε μια κλωστή, έφτασαν στο Μεγάλο Χωριό. Τότε δεν είχε γίνει ακόμα το μεγάλο νοσοκομείο. Ο χειρουργός Κακαρούγκας από την Ιτέα, με ανύπαρκτα ιατρικά μέσα, έδωσε εντολή για άμεση χειρουργική επέμβαση. Τον Αυγέρη τον ξάπλωσαν σε μια πόρτα και τον έδεσαν με χοντρές τριχιές. Ο χειρουργός είπε: «Ή του ύψους ή του βάθους, αλλά πιστεύω πως όλα θα πάνε καλά».

Στην εγχείριση που έγινε χωρίς αναισθητικό και χωρίς όλα τα απαραίτητα χειρουργικά εργαλεία, συνεργάστηκε και ο παθολόγος Γιάννης Πριγκιφύλλης. Η εγχείριση κράτησε πολλές ώρες και πέτυχε. Ήταν 14 Ιουνίου 1943 στο Μεγάλο Χωριό...

... Το νοσοκομείο είχε ανοιχτές τις πόρτες σε όλους, και πρόσφερε δωρεάν ιατρική και νοσοκομειακή περίθαλψη σ' όλον τον πληθυσμό της περιοχής.

Νοσηλεύτηκαν 250 άρρωστοι αντάρτες και 523 τραυματισμένοι αντάρτες. Χειρουργήθηκαν 152 αντάρτες. Ακόμη βρήκαν βοήθεια οι Εβραίοι που φιλοξενούνταν από το ΕΑΜ, καθώς και Ιταλοί φαντάρτοι που είχαν προσχωρήσει στο ΕΑΜ.

Ο ηλεκτροφωτισμός του Νοσοκομείου και του Μεγάλου Χωριού.

Ο Αυγέρης Αυγερόπουλος έγινε καλά, μπήκε στη ζωή, στη δράση. Πολύστροφο πνεύμα καθώς ήταν, πήρε μια υδροτουρμπίνα, βρήκε σωλήνες γαλβανισμένους, σωλήνες σόμπας, καλώδια και σύρματα. Πήγε πίσω από το σχολείο, που έπεφτε ένας καταρράκτης, κι έβαλε μπροστά το έργο του. Μέρες μαστό-

* Σημ. Επιμελητή: Πρόκειται για τον σημερινό χορηγό αυτού του Συνεδρίου.

ρευε. Συνάντησε δυσκολίες, του έλειπαν και ορισμένα εργαλεία, μα δεν τόβαζε κάτω. Με τα πολλά κατάφερε να παράγει ηλεκτρική ενέργεια από το νερό του καταρράκτη. Το νοσοκομείο, τα χειρουργεία, και τα σπίτια του Μεγάλου Χωριού φωτίστηκαν για πρώτη φορά.

3. Το δεύτερο Νοσοκομείο στο Μοναστήρι της Τατάρνας (Οκτώβριος 1943 - Νοέμβριος 1944)

Διευθυντής, Δημήτριος Πανόπουλος, Ουρολόγος Γιάννης Παυλικάκης, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών σήμερα. Ωτορινολαρυγγολόγος, Βίκτωρ Αλκαλάι εβραϊκής καταγωγής, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, σήμερα. Παθολόγοι: Θανάσης Παπαθεοδώρου, Κώστας Χαρίτος, Γιώργος Ασπρογέρακας, Γιάννης Βλάχος. Φαρμακοποιός Τάκης Μπελέτης, Αρχινοσοκόμα: Αντιγόννη. Βοηθητικό Προσωπικό: Πάνος Μπώκος, Θανάσης Κατσικας.

4. ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΥΣΟΥ

Επί ηγουμένου Σταθογιάννη, λειτούργησε αναρρωτήριο από την αρχή μέχρι το τέλος του αγώνα. Επίσης αναρρωτήρια λειτούργησαν στην Ποταμιά Καρπενησιού, στη θέση Γκόρο και στο χωριό Κεράσοβο. Στο Καροπλέσι, στο Μοναστήρι της Σάϊκας λειτούργησε από τον ΕΛΑΣ ειδικό αναρρωτήριο νοσοκομείο – ειδικά για τους Ιταλούς τραυματίες, αρρώστους και αιχμαλώτους.

5. ΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΣΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ

Η ηγεσία του αγώνα έδωσε εξαιρετική σημασία στην έκδοση έντυπου υλικού (εφημερίδες, προκηρύξεις) που μέσα στα σκοτάδια της σκλαβιάς θα σκόρπιζαν φως, ελπίδα στο υπόδουλο λαό. Έπρεπε εδώ στην ελεύθερη Ευρυτανία να συγκροτηθεί ένας εκτυπωτικός μηχανισμός, να ενημερώνει - να διαφωτίζει.

Ο Τύπος αποτελεί το αποτελεσματικότερο όπλο του αγώνα.

Στο Μικρό Χωριό, λειτούργησε τυπογραφείο από τις 7 Μαρ-

τίου 1943 μέχρι 18 Οκτωβρίου 1944. Παραθέτουμε τα ονόματα του τεχνικού προσωπικού. Πάνος Λαγδάς (Λατσούδας) υπεύθυνος, Φώτης Μάλλιος, Κώστας Αθανασίου, (Κόκκινος) Νίκος Σερετάκης (υπεύθυνος μηχανής) Νίκος Ζάχος, Τριαντάφυλλος Ευαγγελοδήμος, Παναγιώτης Μαυρίδης, Γιάννης Λιόλιος, Πανατιώτης Μαργαρίτης, Γιάννης Βαβαρέτος, Δημήτρης Κρίκος, Βασίλης Περιμένης, Χρήστος Νικολόπουλος, Δημήτριος Σερέτης, Γκιουζέπε Φελιτζάτι (Ιταλός).

Το τυπογραφείο εγκαταστάθηκε στο σπίτι του Γιώργου Κυρίτση. Τον 75ετή πατέρα του Νίκο Κυρίτση εκτελέσανε οι Ιταλοί λίγους μήνες νωρίτερα. Οι εθελοντές τεχνίτες, μέναν στο σπίτι του Νίκου Πολύζου. Η τυπογραφική μηχανή ήταν τύπου «VICTORIA» ποδοκίνητη και είχε διαστάσεις 25X35 εκατοστά. Τυπώνονταν οι παρακάτω εφημερίδες: «ΔΕΛΤΙΟ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΠΕΕΑ», «ΡΟΥΜΕΛΗ», Διευθυντής Αλέκος Καρέρ, «Οδηγητής» Διευθυντής Βάσος Γεωργίου, «ΛΑΪΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ» Διευθυντής Ορφέας Οικονομίδης, «ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΕΕΑ», «ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΦΕΡΡΑΙΟΥ», «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» και άλλα έντυπα.

6. Κορυσχάδες 14 Μαΐου - 24 Μαΐου 1944

Στο χωριουδάκι αυτό πραγματοποιήθηκε το Εθνικό Συμβούλιο. Οι εκλεκτοί του λαού συνάχτηκαν απ' όλες τις ελληνικές γωνιές και ήταν πανεπιστημιακοί, δεσποτάδες, στρατηγοί, συγγραφείς, αγρότες, εργάτες, καλλιτέχνες για να κατοχυρώσουν την εθνική ενότητα και την εθνική κοινωνική συνείδηση, και την ανάδειξη 180 εθνοσυμβούλων. Πρώτη φορά ψήφισαν νέοι και νέες πάνω από 18 χρονών και γυναίκες. Το Εθνικό Συμβούλιο, που οι εργασίες του κράτησαν 14 μέρες, στο ιστορικό ψήφισμά του διακήρυξε: «Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό και ασκούνται από το λαό. Η αυτοδιοίκηση και η λαϊκή δικαιοσύνη είναι θεμελιώδεις θεσμοί του δημοσίου βίου των Ελλήνων».

Την ίδια εποχή στις Κορυσχάδες λειτούργησε και Σχολή Οπλουργών. Στο υπόγειο του ιστορικού σχολείου ήταν τα εργα-

στήρια. Παραθέτουμε τα ονόματα των τεχνιτών: Γενικός εκπαιδευτής - Γιάννης Βρεττάκος, λοχαγός του τακτικού στρατού. Χαράλαμπος Παπακωνσταντίνου, υπολοχαγός. Καραμήτσος, αρχιτεχνίτης. Οπλουργοί: Στέφανος Παπασωτήρης, Γιώργος Μαύρος, Λευτέρης Σακάς, Τάκης Σαρτζής, Κώστας Ριτζώνης, Βαγγέλης Ζήκος. Πήραν δε μέρος και 60 μαθητές. Επίσης εδώ στις Κορυσχάδες ήταν και το μηχανουργικό συνεργείο του ΕΛΑΣ. Βρίσκονταν στο απέναντι διόροφο πέτρινο σπίτι του Χαράλαμπου Δημητρακόπουλου. Διευθυντής ο Γερμανός αντιφασίστας Εμίλ Τζακ (Σ.Σ.: το όνομά του δεν το έχω διασταυρώσει).

7. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΣΤΗ ΛΑΣΠΗ

(Η σημερινή ονομασία του χωριού ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ)

2 Αυγούστου 1944: Οι εκπαιδευτικοί απ' όλες τις ελεύθερες περιοχές, συνάχθηκαν στο χωριό Λάσπη και συζήτησαν τα βασικά προβλήματά τους. Η πολυήμερη συνδιάσκεψη κατέληξε σε αξιόλογα πορίσματα: να γραφούν και να κυκλοφορήσουν στα σχολεία δύο αναγνωστικά της Αντιστασιακής Παιδείας: ΡΟΖΑΣ ΙΜΒΡΙΩΤΗ: «ΤΟ ΑΕΤΟΠΟΥΛΟ» Αναγνωστικό της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού και το άλλο: ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΜΑΥΡΟΥ: «ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ» Αναγνωστικό της Ε' και ΣΤ' τάξης του Δημοτικού. Πράγματι τα δύο αυτά αναγνωστικά βιβλία γράφτηκαν, τυπώθηκαν στα βουνά της Ευρυτανίας και πέρασαν στις ελεύθερες περιοχές.

8. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟ ΤΟΥ ΕΛΑΣ

Το Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ από την ίδρυσή του, 21 Μαΐου 1943, στο χωριό Μαυρολιθάρι, βρίσκονταν σε αδιάκοπη μετακίνηση. Ανάλογα δε με τις πολεμικές επιχειρήσεις για λιγότερες μέρες, μεταστάθμευε από χωριό σε χωριό: Αγία Τριάδα, Μεσοχώρα, Κολοκυθιά, Νεράϊδα, Καροπλέσι, Φουρνά, Βλάση, Περτούρι.

«27 Νοεμβρίου 1943. Φθάσαμε στο Κεράσοβο όπου εγκατασταθήκαμε οριστικά. Η μεταστάθμευση ήταν μια σπουδαία δου-

λειά. Στο μεταξύ είχαν δημιουργηθεί τα γραφεία και διάφορες υπηρεσίες του Γενικού Στρατηγείου, εφοδιασμοί και χρειάστηκαν κάπου 100 ζώα για τη μεταφορά. Πάντως η προθυμία των χωρικών ήταν τέτοια που μέσα σε δυο μέρες η μετασταθμευση είχε τελειώσει». Αφηγείται ο Στρατηγός ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ⁴.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ (ΣΤΙΣ 17.11.1943)

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΑΡΑΦΗΣ: Στρατηγός, Αρχηγός του ΕΛΑΣ
 ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ: (Θανάσης Κλάρας, Πρωτοκαπετάνιος)
 ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΙΩΤΗΣ: (Ανδρέας Τζίμας, Πολιτικός Καθοδηγητής)
 ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ: Συνταγματάρχης, Γενικός Επιτελάρχης
 ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΠΑΡΔΟΤΣΟΣ: Αντισυνταγματάρχης, I Επιτελικό Γραφείο
 ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Διευθυντής II Επιτελικό Γραφείο
 ΑΛΕΚΟΣ ΜΑΝΩΛΑΚΟΣ: Λοχαγός,
 ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ: Λοχαγός (III Επιτελικό Γραφείο)
 ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ: Αντισυνταγματάρχης (IV Επιτελικό Γραφείο)
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ: Λοχαγός
 ΒΑΣΙΛΗΣ ΦΛΟΥΔΗΣ: Ταγματάρχης IX Επιτελικό Γραφείο
 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΚΡΙΔΗΣ: (Έκτορας) Ταγμ/ρχης Δ/θυστής Επιχειρήσεων
 ΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ταγματάρχης III Γραφείο Επιχειρήσεων
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ: Ταγματάρχης, Διοικητής Διλοχίας Φρουράς

Γενικού Στρατηγείου

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗΣ: Υπολ. Δ/ντής Διαβ/σεων Γεν. Στρατηγείου
 Κ. ΜΠΟΜΠΟΛΑΣ: Υπολοχαγός, Διευθυντής Γραφείου Τ.Τ.Τ.
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ: Ανθυπολοχαγός, Δ/ντής Λέσχης Γεν. Στρατηγ.
 ΚΩΣΤΑΣ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δικηγόρος, Πολιτ. Σύμβουλος Γ, Στρατηγ.
 ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΣΤΡΙΝΟΣ:

ΑΣΥΡΜΑΤΙΣΤΕΣ

ΗΛΙΑΣ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ: Γενικός Υπεύθυνος Υπηρεσίας Ασυρμάτου
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΖΙΜΑΣ: (Γώγος) Ειδικός Αποκρυπτογράφος
 ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΑΚΡΙΒΟΣ: Πτυχιούχος Μηχανικός Ηλεκτρολόγος

ΝΙΚΟΣ ΜΑΝΙΑΣ, ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΙΑΚΩΒΟΥ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΞΕΠΟΥΛΙΑΣ, ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΑΒΛΑΣ. Στη Δύναμη του Γενικού Στρατηγείου ήταν ακόμη κι άλλοι Ασυρματιστές, αλλά ήταν αποσπασμένοι σε μακρινές μεγάλες Μονάδες του ΕΛΑΣ. Τους αναφέρουμε: ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΕΠΕΣ (Πρόεδρος Παγκόσμιας Οργάνωσης Ασυρματιστών), ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΗΣ, (Θαλασσινός), ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΣΤΡΑΚΑΣ, Π. ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΣ, ΦΑΝΗΣ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΛΟΣΤΙΠΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΝΑΚΟΣ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΙΦΑΝΤΟΣ, ΠΑΠΑΣ, ΤΣΑΠΡΑΖΗΣ.

Όλοι οι Ασυρματιστές, ήταν γλωσσομαθείς και προέρχονταν από τον τακτικό Στρατό, την Αεροπορία, το Εμπορικό Ναυτικό και το Πολεμικό Ναυτικό. Στην αρχή οι ασύρματοι ήταν παμπάλαιοι. Μετά, τύπου LORENS, κατόπιν τύπος «Βαλιτσάκι» και κοντά στον Αύγουστο του 1944, 16 ασύρματοι άθικτοι τύπου SIEMENS, που λαφυραγωγήθηκαν από τον ΕΛΑΣ στη μάχη του Μακρυνόρους⁵. Κοντά στην Υπηρεσία βρίσκονταν: Μπρούνο Μακαπάνε (Μαρκονίστας) Ιταλός Τεχνικός, Διευθυντής Εργοστασίου RADIO MARELLI (Μαρκονίστας) Δανιήλ Κοέν (Ειδικευμένος τεχνικός ασυρμάτου, Βολιώτης, Λύκος, Βενζινομηχανικός, ειδικευμένος στις επισκευές ασυρμάτων.

Το Γενικό Στρατηγείο είχε τη μόνιμη έδρα του στο τριώροφο σπίτι του Γιώργου Γεωργίου (Ρογκάτσου). Ο Στρατηγός Σαράφης έμενε στο σπίτι του Λεωνίδα Θεόκλητου. Ο Άρης Βελουχιώτης έμενε στο σπίτι του Αργύρη Θεοδωρόπουλου. Ο Γιώργος Σιάντος, έμενε στο σπίτι του Σταύρου Δέπου. Ο Πέτρος Ρούσος, έμενε στο σπίτι του Γιώργου Θεοδωρόπουλου. Ο Δεσπότης Κοζάνης (Ιωακείμ Αποστολίδης) από την Κωνσταντινούπολη, έμενε στο σπίτι του Κώστα Χατζή. Το Αναρρωτήριο του Γενικού Στρατηγείου στεγάζονταν στο σπίτι του Χαράλαμπου Κατίκα: Διευθυντής Γιατρός Στέλιος Κλειδωνάς, Σωκράτης Πονतिकόπουλος, Γ. Γεωργιάς, Β. Σαμαράς, Μπαρτζώκας, Παπαδημητρίου. Δημοτικό Σχολείο: Στο ισόγειο λειτούργησε θεατρική σκηνή και αίθουσα ψυχαγωγίας. Λέσχη Αξιωματικών. Λειτούργησε στο ισόγειο του Γενικού Στρατηγείου. Οι ασυρματιστές έμεναν στα σπίτια της Ροδάνθης Θεοδωροπούλου και Χ. Κατίκα. Φούρνος Στρατηγείου: Υπεύθυνος Φούρναρης, ο Μήτσος Γελαδόπουλος με τη γυναίκα του Φρόσω, τα παιδιά του Γιάννη, Νιόνιο και δύο Ιταλούς.

ΜΑΓΕΙΡΕΙΑ: Στον αχυρώνα του Γιάννη Δερμάρη.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΣΚΑΜΠΑΡΙΝΑΣ Ταγματάρχης ε.α. Υπασπιστής του Στρατηγού Στέφανου Σαράφη.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ: Προσωπικός φρουρός του Στρατηγού Σαράφη.

ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ (ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΒΡΕΝΤΣΟΣ) Υπασπιστής του Άρη.

Στη διάθεση του Γενικού Στρατηγείου: Δανιήλ Κοέν, Εβραϊκής καταγωγής από τη Θεσσαλονίκη, γλωσσομαθής επτά ξένων γλωσσών. ΣΙΛΒΙΟ ΜΑΣΚΑΡΙΝΙ Ιταλός Υπολοχαγός, αντιφασίστας γλωσσομαθής διευθυντής Τράπεζας CAZA PIRISPARNIO της Αγκόνας, REIN HART VALTER, Γερμανός Αντιφασίστας, υπεύθυνος της «Ελεύθερης αντιφασιστικής οργάνωσης».

... Αντίκρυ από το Κεράσοβο, μιάμιση ώρα με τα πόδια η Βίνιανη. Ένα χωριό με 800 κατοίκους. Εδώ είχε την έδρα της η Πανελλήνια Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ). Η πρώτη ελεύθερη Κυβέρνηση του ΒΟΥΝΟΥ, δηλαδή Ανωτάτη Πολιτική Εξουσία της Ελεύθερης Ελλάδας. Είναι το κέντρο του Αγώνα, που έχει όλες τις ευθύνες για όλα τα ζητήματα. Παίρνει αποφάσεις για κάθε τί και χαράζει την πορεία σε όλες τις φάσεις του αγώνα. Ο λαός έχει δικό του λαϊκό κράτος με δικούς του εκπροσώπους. Η πρώτη σύνθεση, 10 Μαρτίου 1944: ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ, ΕΜΜ. ΜΑΝΤΑΚΑΣ, Γ. ΣΙΑΝΤΟΣ, ΗΛΙΑΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ, Κ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ.

Δεύτερη τελική σύνθεση, 19 Μαρτίου 1944: ΑΛΕΚΟΣ ΣΒΩΛΟΣ, ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ, Γ. ΣΙΑΝΤΟΣ, ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΝΤΑΚΑΣ, Κ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, ΗΛΙΑΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΚΚΑΛΗΣ, ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΙΚΟΣ ΑΣΚΟΥΤΣΗΣ, ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΑΤΖΗΜΠΕΗΣ.

Ο Κερασοβίτης ιερέας Γιώργος Ντάλλας έκανε και τις δύο ορκωμοσίες.

«Ο Παπαγεώργης Ντάλλας, γεννήθηκε στο Κεράσοβο σήμερα Κερασόχωρι Ευρυτανίας και αρχικά υπηρέτησε σαν δημοδιδάσκαλος μέχρι το 1930 σε διάφορα Δημοτικά Σχολεία της Ευρυτανίας. Το έτος 1918 χειροτονήθηκε Ιερέας Κερασόβου και υπηρέτησε σαν Εφημέριος μέχρι το 1945, που μετατέθηκε στη Μητρόπολη Φθιώτιδας.

Κατά την εποχή του Πολέμου, ο Παπαγεώργης Ντάλλας, σαν Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος του Μητροπολίτη Ναυπακτίας και Ευρυτανίας, εκπροσώπησε τον Μητροπολίτη στην τελετή ορκωμοσίας των μελών της Κυβέρνησης της ΠΕΕΑ στο χωριό Βίνιανη Ευρυτανίας το έτος 1944». (Από πληροφορίες που έδωσε ο γιος του Παύλος Ντάλλας).

9. ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Εδώ στην Ευρυτανία, συγκεντρώθηκαν οι διαλεχτοί της ελληνικής διάνοησης.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

Αλέκος Σβώλος, Αγγ. Αγγελόπουλος, Πέτρος Κόκκαλης, Γεώργιος Γεωργαλάς, Γεώργιος Σημίτης, Γιάννης Σωτηρίου, Γιάννης Μηλιάδης, Δημήτριος Πάλλας, Γιάννης Ιμβριώτης, Ρόζα Ιμβριώτη, Μιχάλης Παπαμαύρος.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Νίκος Καρβούνης, Τάκης Χατζής, Βασίλης Ρώτας, Γιώργος Κοτζιούλας, Γεράσιμος Σταύρου (Σταυρολέμης-Μεμάς).

ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Δημήτρης Μεγαλίδης, Γιώργος Δήμου, Δημήτριος Γιολδάσης, Βάλιας Σεμερτζίδης, Μίνως Αργυράκης, Γιώργος Λυδάκης, Ηλίας Φέρης, Κώστας Θετταλός, Αλέκος Κοντόπουλος, και ο Ιταλός αντιφασίστας Μάριο Μιλάνι.

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ

Βάσος Γεωργίου, Αλέκος Καρέρ, Ορφέας Οικονομίδης, Κώστας Καραγιώργης, Κώστας Βιδάλης, Μπάμπης Κλάρας, Σόλων Γρηγοριάδης, Θανάσης Ζαφειρόπουλος, Γιώργος Ζωϊτόπουλος, Νίκος Ραμαντάνης, Τάκης Φίτσιος, Δημήτριος Καραντώνης, Νίκος Παπαπερικλής, Σταύρος Γιαννακόπουλος.

Ο ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Έστησε το εργαστήρι του αρχικά στο σπίτι του Θανάση Κολοκυθά και μετά στο σπίτι της Κατερίνας Καροπλεσίτη. Εφό-

δια: Μια φωτογραφική μηχανή «Φόϊγκλεντερ» τύπου Ρόλεϊ Φλεξ. Μια δεύτερη μηχανή με φακούς «ΤΣΑΪΣ». Μια μεγεθυντική μηχανή «ΛΕΪΤΖ» 380 φιλμ «Κόντακ» και «ΑΓΚΦΑ». Μια τυπωτική μηχανή. Υγρά, σκόνες, θερμόμετρο, λεκανάκια και δυο τρίποδες. Χαρτιά ψηλά, γυαλιστερά και καρτονές «ΙΛΦΟΡΝΤ». Πλάκες κατ φιλμ σε 30 μεγάλα κουτιά. Ο Μελετζής δραστήριος γνώστης της φωτογραφικής τέχνης, κινήθηκε σ' όλο το χωρο της Ευρυτανίας, με σκοπό να αποθανάτισει την αντίσταση του Ελληνικού Λαού. Συνολικά έβγαλε τρεις χιλιάδες φωτογραφίες, τις οποίες διέσωσέ σχεδόν όλες και σε άριστη κατάσταση, παρά τους κατατρεγμούς και την εξορία του στην Ελ Ντάμπα (Αφρική), Φωτογραφίες του αγώνα που αποτελούν μνημεία Τέχνης και ανεπανάληπτα ντοκουμέντα.

ΗΘΟΠΟΙΟΙ

Άννα Ξένου, Σπύρος Δήμος.

ΣΥΝΘΕΤΕΣ

Αλέκος Ξένος, ΟΠΕΡΑΤΕΡ: Γιάννης Νισυρίου, Θόδωρος Παπαδούκας (τράβηξαν 5 χιλιάδες μέτρα ταινίες - ντοκουμέντα, που στη μεταπελευθερωτική δίνη, χάθηκαν όλα). ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ: Νίκος Ακίλογλου. ΜΠΕΡΝΤΕΣ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ: Γ. Τρυποκάρης. ΛΑΪΚΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ: Γιώργος Κουτούκος, Νίκος Καμβύσης - Τραγούδι - κιθάρα, κωμικά σκετς. ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΠΑΝΤΑ: Μαέστρος Γ. Λαγός. ΠΑΙΔΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ: Υπεύθυνη η γιατρίνα Λένα Ζάππα και Τάσσος Ζάππας.

ΚΛΗΡΟΣ

Γερμανός Δημάκος, αρχιμανδρίτης, από τη Γορτυνία. Ψευδώνυμο ΑΝΥΠΟΜΟΝΟΣ, ηγούμενος Μονής Αγάθωνος, αχώριστος σύντροφος του Άρη Βελουχιώτη. Δημήτριος Χολέβας [Παπακουμπούρας] (Παπαφλέσσας), Κ. Τσουβελέκης Στάθης Κτενάς, Απόστολος Βεργίνης, Γιώργος Ντάλας, Κερασοβίτης, Κώστας Παπανικολάου, Χρήστος Πέππας, Δ. Βαστάκης εθνομάρτυρας, Αθ. Παπαστάθης, Ιερέας Μικρού Χωριού, όμηρος των Ιταλών στην Λαμία (1942-43). Τολμηροί μαχητές οι παραπάνω ιερείς, με το τουφέκι στο χέρι πολέμησαν τους κατακτητές. Μα και οι άλλοι ιερείς της Ευρυτανίας στάθηκαν φλογεροί κήρυκες του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Εδώ έδωσαν όλες τις δυνάμεις

τους, για την ανακούφιση της δυστυχίας του Ελληνικού Λαού. Εδώ στην Ευρυτανία βρήκε ασφαλές καταφύγιο και ο Μητροπολίτης των Εβραίων της Ελλάδας, Αρχιεραβίνος, Π. Μπαρζιλιάι.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Στέφανος Σαράφης, Εμμανουήλ Μάντακας, Δημήτριος Φλούλης, Βασίλης Τζότζος, Δημήτρης Ματσούκας, Παναγιώτης Νάσης, Ευριπίδης Μπακιρτζής, Κώστας Τσαμάκος, Δημήτριος Ψιάρρης, Γεράσιμος Αυγερόπουλος, Νεόκοσμος Γρηγοριάδης, Πτολεμαίος Σαρηγιάννης.

10. ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΣΤΗ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

ΑΓΓΛΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Στα βουνά της Ευρυτανίας, έδρευε μόνιμα το Κλιμάκιο του Σ.Μ.Α. (Στρατηγείο Μέσης Ανατολής). Είναι δώδεκα οι άγγλοι και παραθέτουμε τα ονόματά τους: Έντυ Μάγιερς (αρχηγός - Χάρης), Χριστόφερ Μόγκιου Γουντχάουζ (υπαρχηγός - Κρις - Ευάγγελος) Ντένις Χάμσουν, Νατ Μπάρκερ, Άρθουρ Έντμοντς, Τομ Μπάρνες, Τζων Κουκ, Ίντερ Τζιλλ, Θέμης Μαρίνος, Έλληνας διερμηνέας από την Ζάκυνθο), Φίλιπς, Τσίτις, Ααρών Ντηρ, Μάικλ Κουρί.

Οι παραπάνω και οι Άγγλοι σαμποτέρ, ήταν όλοι έφεδροι και εθελοντές και δεν ήταν αξιωματικοί.

Έπεσαν με αλεξιπτωτα με ειδικό σκοπό να γκρεμίσουν τη γέφυρα του Γοργοπόταμου και αμέσως να γυρίσουν στο Κάιρο. Όμως, δεν γύρισαν, αλλά παρέμειναν στην Ευρυτανία, στα χωριά Μπριάντζα και Βίνιανη. Αποκαλύπτουμε, ένα σπουδαίο μήνυμα: Στις 17 Δεκεμβρίου 1942, έπεσε στο αρχηγείο του Ζέρβα στην Ήπειρο, ο Νεαρός Νεοζηλανδός δημοσιογράφος Μπιλ Τζόρνταν, κομιστής νέων εντολών του ΣΜΑ προς τον αρχηγό Έντυ Μέγιερς. Να ποια ήταν η εντολή:

«Όλοι οι αλεξιπτωτιστές θα μείνουν στην Ελλάδα. Και όχι μόνο θα μείνουν, αλλά θα πέσουν και πολλοί άλλοι αλεξιπτωτιστές ακόμη»

Σα συνέπεια είχε οι άγγλοι να αναγκαστούν την ονομασία «Στρατιωτική Αποστολή» να την μεταλλάξουν σε «Πολιτική Αποστολή». Και ο ρόλος της ήταν ασαφής.

Έτσι σ' όλο το διάστημα της Αντίστασης, στα Ευρυτανικά βουνά, έπεσαν κι άλλοι πολλοί αλεξιπτωτιστές. Αναφέρουμε όσα ονόματα συγκεντρώσαμε:

ΑΓΓΛΟΙ: Ρόου Τόμσον, Λεμπρόκ, Ντέρμπιτ, Τάρμακ, Φίλπορτ, Γκιόυς, Αρθούρος Χέρμπερτ, Χάμμοντ Εγκς, Ρος Μπούουερ, Χούμπερ, Μίλμοτ, Μπέρκετς, Μόργκαν, Τζεφ, Ιντο, Ντον Στήβενς Φορστ, Νταν Σιμθ, Ντέιβιντ, Φρέντυ Ρόδερχαμ (Τομ Μπράουν), Αμίσο.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ: Φορντ, Λέυ, Ουάινες, Ντέιβιντ Ουάλας, Τζέρυ Γουάινες

ΝΕΟΖΗΛΑΝΔΟΙ: Άρθουρ Έντμοντς, Ντόναλντ Στοτ, Χάμπαρτ, Μόρτον.

ΠΟΛΩΝΟΣ: Κούλα.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Τη νύκτα 28 Ιουλίου 1944, προσγειώθηκε στο ανάρτικο αεροδρόμιο της Νεράϊδας, ένα σοβιετικό αεροπλάνο, με πιλότο τον Γκεωργκίεφ. Οι οκτώ σοβιετικοί αξιωματικοί ήταν: Γρηγόρη Ποπώφ αντισυνταγματάρχης αρχηγός αποστολής, Βασίλη Τσερνίτσεφ αντισυνταγματάρχης, οι ταγματάρχες Τρογιάν, Ιβανώφ, Καραμάκωφ και οι υπολοχαγοί ασυρματιστές, Μίσα, Νικολάι, Παυλώφ. Καθώς και ο έλληνας διερμηνέας, που τον έφεραν μαζί τους, Χρήστος Βουτουρίδης.

Στο αεροδρόμιο τους υποδέχτηκαν εκ μέρους του Γενικού Στρατηγείου του ΕΛΑΣ, ο υπολοχαγός Σωκράτης Ποντικόπουλος και ο ανθυπολοχαγός Γιώργος Κυριακού. Η Σοβιετική Στρατιωτική αποστολή, εγκαταστάθηκε στη συνοικία Μάγειρο, λίγο έξω από το χωριό Κεράσοβο...

... Οι Γερμανοί τσακίζονται. Κυρίαρχο σ' όλη την Ελλάδα, το ΕΑΜ. Οι ιαχές από τις ζητωκραυγές της Νίκης, ασταματητες.

Τούτες τις στερνές μέρες του πολέμου, στις 25 Σεπτεμβρίου 1944, το Γενικό Στρατηγείο παρουσιάζει την παρακάτω εικόνα.

«1. Γενικο Στρατηγείο. Στρατιωτικός αρχηγός Σαράφης Στέφ., υποστράτηγος. Καπετάνιος Άρης Βελουχιώτης. Επιτελάρ-

χης συνταγματάρχης μηχανικού Πετρουλάκης Δ., I γραφείο αντισυνταγματάρχης πυροβολικού Μπαρούτσος Μ. II γραφείο αντισυνταγματάρχης πεζικού Προυκάκης Χ. III ταγματάρχης πεζικού Μακρίδης Θ. IV γραφείο αντισυνταγματάρχης πυροβολικού Κοσμόπουλος. Διεύθυνση ΕΛΑΝ, επισημναγός Μακρίδης Σ. Διεύθυνση μηχανικού ταγματάρχης μηχανικού Κουτσομητόπουλος Κ. Διεύθυνση διαβιβάσεων ταγματάρχης μηχανικού Λαλόπουλος Γ. Διεύθυνση αυτοκινήτων ταγματάρχης αυτοκινήτων Φλούλης Β. Διεύθυνση υγειονομικής υπηρεσίας επίτροπος Κλειδωνάς Στέλιος. Διεύθυνση ελέγχου επισημναγός επιμελητείας Μωραΐτης Α. διεύθυνση δικαστικού λοχαγός δικαιοσύνης Τραγανίτης Αθ.

Το επιτελείο λειτουργούσε πολύ καλά. Τηλεφωνική επικοινωνία με Μεραρχίες Θεσσαλίας, Ηπείρου, Στερεάς και Ομάδα Στερεάς. Επικοινωνία με ασύρματο με ομάδες μεραρχιών, μεραρχίες, VI ταξιαρχία και συντάγματα 54, 7, 30 και 34.

Τάγμα Γενικού στρατηγείου με δύο λόχους πεζικού, λόχο πολυβόλων και λόχο μηχανημάτων εξασφάλιζε την υπηρεσία και φρουρά του Γενικού στρατηγείου. Δύναμη περίπου 500 άντρες.

2) Ομάδα Μεραρχιών Στερεάς Ελλάδας. Στρατιωτικός αρχηγός Τσαμάκος Κ. υποστράτηγος. Καπετάνιος Τάσος Λευτεριάς. Επιτελάρχης συνταγματάρχης μηχανικού Καραγιάννης Ιω. Πλήρες επιτελείο, σύνδεση τηλεφωνική και με ασύρματο με Γενικό στρατηγείο και μεραρχίες της. Λόχος στρατηγείου δύναμη 200 ανδρών περίπου.

α) II Μεραρχία Αττικοβοιωτίας. Στρατιωτικός αρχηγός συνταγματάρχης πεζικού Ρήγος Κ. Καπετάνιος Ορέστης. Επιτελάρχης λοχαγός Σαμαρίδης Γ. Πλήρες επιτελείο και διευθύνσεις υπηρεσιών. Τηλεφωνική σύνδεση με μονάδες του πλην 7ου συντάγματος, με ομάδα Στερεάς και Γενικό Στρατηγείο. Λόχος Στρατηγείου, 34 σύνταγμα πεζικού, 2ον σύνταγμα πεζικού, νοσοκομείο και χειρουργείο. Λόχος μηχανικού, λόχος διαβιβάσεων. Συνολική δύναμη περίπου 4.000 άνδρες.

β) XIII Μεραρχία Στερεάς Ελλάδας. Στρατιωτικός αρχηγός υποστράτηγος Ματσούκας Δημ. Καπετάνιος υπολοχαγός Καλίνος Θ. Επιτελάρχης αντισυνταγματάρχης Παπαθανασίου Αθ. Πλήρες

επιτελείο και διευθύνσεις υπηρεσιών. Τηλεφωνική σύνδεση με όλες τις μονάδες της, με ομάδα Μεραρχιών Στερεάς και Γενικό στρατηγείο. Σύνδεση με ασύρματο με ομάδα Μεραρχιών Στερεάς και Γενικό Στρατηγείο. Λόχος στρατηγείου, 36 σύνταγμα πεζικού, 5/42 σύνταγμα ευζώνων, 52 σύνταγμα πεζικού, πυροβολαρχία ορειβατικού πυροβολικού 7.5, νοσοκομείο και χειρουργείο, λόχος μηχανικού, λόχος διαβιβάσεων. Συνολική δύναμη περίπου 5.000 άνδρες»⁷.

Ο λαός ορθώθηκε σ' ένα παλλαϊκό μέτωπο κατά των τυράννων στην πιο μεγάλη εθνική του δύναμη. Αμέτρητοι οι νεκροί, και οι θυσίες. Μα ο λαός δεν λύγισε, γεμάτος ηρωισμό αγωνίστηκε για τη συντριβή του φασισμού, για την ποθητή απελευθέρωση. Σ' αυτό τον αγώνα η Ευρυτανία πρωτοστάτησε με τον τρόπο της.

Η Εθνική Αντίσταση, η πιο τρανή σ' όλη την Ευρώπη, συνιστά τις πιο περήφανες σελίδες της νεώτερης Ελληνικής Ιστορίας.

Χρόνια περήφανα, χρόνια δοξασμένα, τα χρόνια της εποποιίας της Εθνικής μας Αντίστασης.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλέπε συνοπτικό βιογραφικό του πιο κάτω.
2. Ερμής: Βασίλης Πριόβολος, δάσκαλος από το χωριό Χρύσω Ευρυτανίας. Ο Ερμής βγήκε στο αντάρτικο από την αρχή-αρχή. Έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στη δημιουργία του ΕΛΑΣ στο χώρο της Ευρυτανίας. Διετέλεσε στρατιωτικός υπεύθυνος του Αρχηγείου Ευρυτανίας. Ο Ερμής στάθηκε μια ξεχωριστή μορφή του Αντάρτικου στη Ρούμελη.
3. Βλέπε Φ. Γελαδόπουλου: «Η 13η Μεραρχία του ΕΛΑΣ, τα εφόδια και ο Κουβαλητής», Αθήνα 1975.
4. Από το βιβλίο του Στρατηγού Σαράφη «Ο ΕΛΑΣ», 1946, σελίδα 193.
5. Βλέπε σχετικό βιβλίο του Φ. Γελαδόπουλου: «Η Μαρία Δημάδη», 1982.
6. Βλ. Σχετικό βιβλίο του Φ. Γελαδόπουλου: «Σπύρος Μελετζής, ο φωτογράφος του Αγώνα», 1984.
7. Από το βιβλίο του Στέφανου Σαράφη, «ΕΛΑΣ», όπ. παρ. 363.

II

Δεύτερη Συνεδρία (29.9.1994)

**Η ΠΟΛΙΤΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ (1941-1944)**

Πρόεδρος: Γ. Γιανουλόπουλος, Πάντειο Παν/μιο

Εισηγητές: Α. Ρήγος, Πάντειο Παν/μιο

Γ. Παπαϊωάννου, Νομικός, οικονομολόγος

Β. Νεφελοΰδης, τ. Βουλευτής

Στ. Μπαμπανάσης, Παν/μιο Αιγαίου

Γ. Μαργαρίτης, Παν/μιο Κρήτης